Iran Local Histories Open Access

Autumn & Winter (٢٠٢٦) ١٤(١): ١٦٣-١٨٠
DOI: ١٠,٣٠٤٧٣/lhst.٢٠٢٦,٧٧٧٩٤,٣٠٥٠

ORIGINAL ARTICLE

Toponymy of Baqeran Mountain [Coibocharan] in the Province of Khorasan Based on Antonio Magini's Map of Safavid-era Iran: An Analytical and Comparative Reading

Yaser Mollazaei

Ph.D. Graduated, Department of History, Faculty of Literature and Humanity Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

Correspondence:
Yaser Mollazaei

Email:
yassermollazaei@ut.ac.ir

Received: ١٩ Apr ٢٠٢٦
Accepted: ٢٨ Sep ٢٠٢٦

How to cite
Mollazaei, Y. (٢٠٢٦). Toponymy of Baqeran Mountain [Coibocharan] in the Province of Khorasan Based on Antonio Magini's Map of Safavid-era Iran: An Analytical and Comparative Reading. *Iran Local Histories*, ١٤(١), ١٦٣-١٨٠.
(DOI: ١٠,٣٠٤٧٣/lhst.٢٠٢٦,٧٧٧٩٤,٣٠٥٠)

ABSTRACT

The map "Persiae Regnvm sive Sophorvm Imperivm" by the Italian cartographer Antonio Magini, published in ١٥٩٦ CE / ١٠٠٤ AH, represents one of the earliest European attempts to depict the geographical landscape of Safavid-era Iran and exemplifies European efforts to acquire geographical knowledge of the region. The density of dozens of toponyms, including settlements and natural features, renders this map a significant source for studying the place-names of Iran's geographical landscape. Among the numerous recorded toponyms, the focus of this article is a single name in southern Khorasan, labeled Coibocharan. The research question is: what is the equivalent of this toponym on Magini's map, and why did he represent it as a mountainous natural feature within Khorasan during the Safavid period? Findings indicate that the toponymy of Coibocharan reflects a transitional pattern from ancient and classical conceptions toward the emerging knowledge of the Islamic era in Magini's mental geography. Magini's reference corresponds to Mount Baqeran, which was recorded as a toponym commemorating the memory of individuals believed, according to social beliefs, to be descendants of Imam Muhammad al-Baqir. However, in its placement, Magini intended to depict an extensive ancient mountain range known as Bagus, located between Khorasan and Sistan, of which the present Mount Baqeran constitutes only a part rather than the whole. This transitional pattern highlights the tension between geographical realities and the cartographer's mental geography.

KEYWORDS

Coibocharan, Iran, Antonio Magini, Safavids, European Cartography.

Copyright © ٢٠٢٦ The Authors. Published by Payame Noor University.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial ٤,٠ International license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/٤,٠/). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

Toponymy of Baqeran Mountain [Coibocharan] in the Province of Khorasan Based on Antonio Magini's Map of Safavid-era Iran: An Analytical and Comparative Reading

Introduction

In the typology of historical sources used to investigate toponyms and their linguistic and geographical transformations over time, historical maps constitute one of the most significant contexts for the representation of Iranian toponyms, ranging from well-known to obscure names. Among the numerous maps of Iran produced by European cartographers during the Safavid period, the map of Iran drawn by the Italian cartographer Giovanni Antonio Magini in ١٠٠٤ AH/١٥٩٦ CE is a notable example of European geographical efforts to document Iranian toponyms during this period. Magini recorded the names of various populated settlements, including cities, villages, and other inhabited places, as well as natural features such as seas, rivers, lakes, mountains, and deserts. The author's examination indicates that more than one hundred toponyms are represented on the map. Given this considerable density, the present study focuses on the descriptive, analytical, and comparative examination of a single toponym recorded by Magini in southern Khorasan as [Coibocharan], referring to a mountainous area. The selection of this toponym is based on its particular prominence in Magini's map. The Baqeran Mountains constitute one of only three mountainous areas whose location and name Magini recorded within the territory of Iran and its surrounding regions. The inclusion of this mountain range, despite the absence of numerous other mountain ranges, indicates its particular significance within the cartographer's geographical conception. This selective representation suggests that Magini intended to emphasize the importance of the mountainous area known as Baqeran in Khorasan. Its prominence is also evident in other European maps and in some geographical writings by European geographers.

Discussion

The name of the mountain on Magini's map consists of two parts: the proper name [Coibocharan] and the suffix [M.], an abbreviation of the Latin Mons or the English "Mountain." Although Magini recorded [Coibocharan] as a compound name, it appears that it consists of [Coi], another form of the Persian word kuh (mountain), and [bocharan], a variant of the Persian name "Bāqerān." Thus, Magini intended to represent a mountain called Bāqerān. He apparently did not recognize that Bāqerān, or [bocharan], was itself the proper name of the mountain and instead understood [Coibocharan], or "Kuh-i Bāqerān," as its proper name, adding [M.] to the end.

Comparison with later European sources supports the identification of [Coibocharan] with Mount Bāqerān. John Speed recorded the name as [Coibocaran], while Adam Olearius rendered it as [Kubocaran], replacing [Co] with [Ku], a form closer to the Persian kuh. The name also appeared in European geographical and astronomical reference works in forms such as [Coibacarani], [Coibocaran], and [Caibocaran]. Iranian evidence further supports this identification. Bāqerān is the name of a mountain south of Khorasan near Birjand, and later Iranian geographical sources recorded it as "Kuh-i Bāqerān" or [Kuh-i-Bakiran]. Local linguistic evidence is particularly significant: in the Birjandi dialect, "mountain" is pronounced ku, and local inhabitants refer to the mountain as "Ku Bāqerān/Bāghrān." Magini's transcription therefore appears to have been influenced by a local pronunciation and understanding of the name.

The historical origin of the name Bāqerān can be explained through two principal interpretations. The first associates the name with an Islamic religious tradition. A tomb attributed to Sayyid Ḥāmid ʿAlavī and several descendants of Imam Muhammad al-Bāqer is located at the foot of the mountain. Local historical and literary traditions associate those buried there with Imam al-Bāqer, suggesting that the mountain may have acquired the name Bāqerān as a commemorative toponym intended to preserve their memory.

The second interpretation emphasizes the form Bāgerān and assigns the name an ancient origin, deriving it from bagh, meaning deity or God in the Avesta, combined with a locative suffix. Others have associated Bāghrān with bāgh (garden), referring to the presence of numerous gardens in the area. Thus, Mount Bāqarān, like many toponyms in the historical geography of Iran, has been interpreted from different linguistic, historical, and cultural perspectives. Among these interpretations, the form Bāqarān can be understood as reflecting a religious and social origin.

Resultes

The examination of the toponym [Coibocharan] on Antonio Magini's map indicates that it can be identified with the Baqeran mountain range in southern Khorasan. Its significance, however, extends beyond its representation as a natural feature. The toponymy of this name reflects a transition from an ancient conception to a new awareness in the Islamic period within the cartographer's geographical imagination, demonstrating the "transformation of an ancient sacred place into an Islamic sacred place" in the European cartographic tradition of Safavid Iran. In this sense, the toponym of Mount Baqeran exemplifies the continuity of a place's sanctity despite religious transformations: the place itself did not disappear but continued its historical existence through a new name and narrative.

The toponymy of this place on Magini's map is particularly significant because it simultaneously contains two layers of meaning. Its geographical location recalls the ancient geography of Bagos, while its name reflects the religious geography of Baqeran. Comparison of [Coibocharan] with European sources, including maps and geographical and astronomical writings, as well as Iranian sources, including oral interviews with local informants, geographical writings, and travel accounts, indicates that Magini referred to Mount Baqeran. The mountain had acquired this commemorative name in order to preserve the memory of individuals buried at its foot who were associated with Imam Baqer.

Nevertheless, Magini's geographical placement of the mountain suggests that he applied the toponym to a much larger and more prominent mountainous area in southern Khorasan, corresponding to the famous ancient mountains of Bagos between Khorasan and Sistan. The case of [Coibocharan], or Mount Baqeran, is therefore significant for understanding the transmission of ancient geographical knowledge into the Islamic period. It demonstrates how historical transformations, geographical circumstances, and religious beliefs interacted in the cartographer's geographical imagination to shape a toponym and preserve it in the historical memory of subsequent cartographers and geographers. This process ultimately reveals a discrepancy between the geographical realities of Safavid Iran and Magini's geographical imagination.

K E Y W O R D S

Coibocharan, Iran, Antonio Magini, Safavids, European Cartography.

پژوهشنامه تاریخ‌های محلی ایران

سال چهاردهم، شماره یکم، پیاپی بیست‌وهفتم، پاییز و زمستان ۱۴۰۴ (۱۶۳-۱۸۰)

DOI: ۱۰,۳۰٤۷۳/lhst.۲۰۲٦,۷۷۷۹٤,۳۰۵۰

«مقاله پژوهشی»

جای‌نام‌شناسی کوه باقران [Coibocharan] در ایالت خراسان بر مبنای نقشهٔ آنتونیو ماجینی ایتالیایی از ایران عصر صفوی: یک خوانش تطبیقی و تحلیلی

یاسر ملازئی

دانش‌آموختهٔ دکتری، گروه تاریخ، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:
یاسر ملازئی

رایانامه: **yassermollazaei@ut.ac.ir**

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۳۰
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۷/۰۶

چکیده

نقشهٔ «پادشاهی پارس یا شاهنشاهی صوفی» از آنتونیو ماجینی ایتالیایی در سال ۱۰۰۴ق/۱۵۹۶م، یکی از نخستین تجربه‌های نقشه‌نگاری اروپایی در ترسیم چهرهٔ جغرافیایی قلمرو ایران عصر صفوی و از مصداق‌های بارزِ تکاپوهای اروپایی برای کسب آگاهی‌های جغرافیایی از ایران این دوره به شمار می‌رود. تراکم دهها جای‌نام، اعم از استقرارگاه‌های جمعیتی و پدیده‌های طبیعی، این نقشه را به منبعی قابل توجه برای خوانش جای‌نام‌های چهرهٔ جغرافیایی ایران تبدیل کرده است. در بین جای‌نام‌های متعدد ضبط شده، مقالهٔ پیش رو می‌کوشد تا یکی از جای‌نام‌های جنوب گسترهٔ ایالتی خراسان را با نام [Coibocharan] به عنوان یک مسئلهٔ تاریخی مورد بررسی قرار دهد؛ این جای‌نام در نقشهٔ ماجینی در زمرهٔ سه رشته‌کوهی است که نقشه‌نگار در میان نواحی کوهستانی ایران، نام‌شناسی و مکان‌یابی کرده است. سؤال مقاله این است که معادل جای‌نام [Coibocharan] در نقشهٔ ماجینی چیست و چرا وی از آن به مثابهٔ یک پدیدهٔ طبیعیِ کوهستانی در گسترهٔ ایالت خراسان در عصر صفوی یاد کرده است؟ برای پاسخ بدین سؤال، از روش تحقیق تاریخی استفاده شده و شیوهٔ گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای است. یافته‌های مقاله، نمایانگر «چرخش یک مکان مقدّس باستانی به یک مکان مقدّس اسلامی» در جغرافیای ذهنی نقشه‌نگار است؛ به طوریکه منظور ماجینی از صورت ضبط‌شدهٔ این جای‌نام، کوه باقران است که به مثابهٔ یک جای‌نام یادبودی برای زنده نگه‌داشتن یاد و خاطرهٔ نوادگان امام محمد باقر (ع) که در پای این کوه مدفون بودند، نامگذاری شد. اما در نحوهٔ مکان‌یابی آن، ماجینی قصد نمایاندن یک رشته‌کوه پهناور باستانی و کهن با نام «باگوس/باغوس/بغ» را داشته که به صورت افقی در میانهٔ دو ایالت خراسان و سیستان قرار داشت و کوه فعلی باقران، تنها بخشی از آن بوده و نه همهٔ آن.

واژه‌های کلیدی

کوه باقران، ایران، آنتونیو ماجینی، صفویان، نقشه‌نگاری اروپایی..

استناد به این مقاله:
ملازئی، یاسر (۱۴۰۴). جای‌نام‌شناسی کوه باقران [Coibocharan] در ایالت خراسان بر مبنای نقشهٔ آنتونیو ماجینی ایتالیایی از ایران عصر صفوی: یک خوانش تطبیقی و تحلیلی. *فصلنامه علمی پژوهشنامه تاریخ‌های محلی ایران*، ۱۴(۱)، ۱۶۳-۱۸۰.
(DOI: ۱۰,۳۰٤۷۳/lhst.۲۰۲٦,۷۷۷۹٤,۳۰۵۰)

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. ۱۴۰۴ ©. ناشر این مقاله، دانشگاه پیام نور است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.
Creative Commons Attribution-NonCommercial ٤,۰ International license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/٤,۰/)

مقدمه

نامگذاری یک مکان، عملی ارادی و آگاهانه است و جای‌نام‌ها[۱] از میل انسان برای تمایز بخشیدن یک مکان از مکان دیگر پدیدار شده‌اند؛ از این منظر، هر جای‌نام را می‌توان به عنوان یک واحد معنادار و نظام‌مند در رابطهٔ بین انسان و طبیعتِ پیرامونش تلقی کرد. در این بین، رابطهٔ انسان با طبیعت نه تنها جای‌نام‌ها را به بخشی از تجربهٔ زیستهٔ انسان تبدیل کرد، بلکه هر گاه انسان یک مکان را نامگذاری می‌کرد، بدین معنا بود که آن را مهم می‌پنداشت و برعکس، اگر چنین نامگذاری صورت نمی‌پذیرفت، آن مکان برای انسان اهمیتی نداشت. براساس برآورد جای‌نام‌شناسان، در شکل‌گیری، تداوم و حتی فراموشی یک جای‌نام، «انگیزهٔ نامگذار» عاملی تعیین‌کننده به شمار می‌رفت. جرج استوارت[۲] این انگیره‌ها را حداقل در ده مورد بررسی و به همین مناسبت، جای‌نام‌ها را در ده طبقه از یکدیگر متمایز ساخته است؛ از نام‌هایی که با انگیزهٔ زنده نگه‌داشتن یاد و خاطرهٔ افراد و گروه‌های اجتماعی بر یک مکان اطلاق شدند تا نام‌هایی که به مناسبت یک رویداد تاریخی یا ویژگی‌های طبیعی محل، بر یک مکان اطلاق می‌شدند (Stewart, ۱۹٥٤, p. ۲-۱۱).

در تاریخ ایران، نظر به گستردگی پهنهٔ جغرافیایی و با توجه به اهمیت مکان و جغرافیا در زیست فردی و اجتماعی انسانِ ایرانی، زمینه‌ای برای مورّخان، جغرافی‌نویسان، سفرنامه‌نویسان، نقشه‌نگاران و دیگران فراهم شد تا به ضبط جای‌نام‌ها، نحوهٔ آوانگاری و نوشتار آنان متناسب با آگاهی‌هایشان، توجه نمایند؛ نتیجهٔ این توجه، بازتاب صدها جای‌نام از نواحی مختلف ایران است که به صورت مرتّب در منابع تاریخی، بازتاب پیدا کرده‌اند.

در گونه‌شناسیِ منابع تاریخی برای شناخت جای‌نام‌ها و روند تغییرات زبانی و جغرافیایی آنان در گذر زمان، نقشه‌های تاریخی که از گذشته ترسیم شده و امروزه در اختیار محقّقان و پژوهشگران قرار دارند، یکی از قابل‌توجه‌ترین بسترهای بروز و ظهور جای‌نام‌های ایران، از جای‌نام‌های مشهور تا گمنام، به شمار می‌روند. در بین ده‌ها نقشهٔ جغرافیایی که همزمان با عصر صفوی از ایران توسط نقشه‌نگاران اروپایی ترسیم شد، نقشهٔ ترسیمی آنتونیو ماجینی[۳] ایتالیایی از ایران در سال ۱۰۰۴ق/۱۵۹۶م یکی از مصداق‌های بارز تکاپوهای جغرافیایی اروپاییان برای شناخت جای‌نام‌های ایران در این دورهٔ تاریخی به شمار می‌رود. وی در این نقشه، به جای‌نام‌شناسیِ مجموعه‌ای از استقرارگاه‌های جمعیتی، مانند: شهرها، روستاها و آبادی‌ها و همچنین پدیده‌های طبیعی، مانند: دریاها، رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، کوه‌ها و بیابان‌ها، پرداخته و بر اساس تفحّص نویسنده، بیش از صد جای‌نام در این نقشه در جغرافیای سرزمینی ایران بازتاب پیدا کرده است. با توجه به تراکم و تعدّد جای‌نام‌ها در این نقشه، مسئلهٔ مقالهٔ پیش‌رو، تنها خوانش توصیفی، تحلیلی و تطبیقیِ یک جای‌نام است که ماجینی در جنوب ایالت خراسان با عنوان [Coibocharan] و تحت یک ناحیهٔ کوهستانی آن را ضبط کرده است.

علت گزینش این جای‌نام در این مقاله و در میانهٔ ده‌ها جای‌نام دیگر، برجستگی آن در نقشهٔ ماجینی است. در این نقشه، کوه باقران در زمرهٔ سه محدودهٔ کوهستانی است که نقشه‌نگار در گسترهٔ سرزمینی و پیرامونی ایران، مکان و نام آن را ضبط کرده است. ضبط جای‌نام مرتبط با این کوه و عدم‌توجه به ده‌ها رشته‌کوه دیگر در گسترهٔ سرزمینی ایران و همچنین، قرار دادن آن در بین سه محدودهٔ کوهستانی ایران، گویای اهمیت این پدیدهٔ طبیعی در جغرافیای ذهنی نقشه‌نگار است؛ زیرا اتخاذ این رویکرد گزینشی برای ضبط جای‌نام یادشده در مقایسهٔ با سایر پدیده‌های مشابه و حتی بااهمیت‌تر، گویای آن است که ماجینی قصد داشته است تا در ارائهٔ اطلاعات نقشه به بینندهٔ آن، بر اهمیت محدودهٔ کوهستانی با نام باقران در ایالت خراسان تأکید نماید. این برجستگی در سایر نقشه‌های اروپایی و حتی برخی نوشته‌های جغرافیاییِ جغرافی‌نگاران اروپایی، به وضوح نمایان است. در عین‌حال، آنچه که بر اهمیت این جای‌نام در نقشهٔ ماجینی می‌افزاید، عدم توجه به چنین اهمیتی در منابع ایرانی صفوی و پیشاصفوی است. این تعارض، نقطهٔ کانونی مسئلهٔ مقالهٔ پیش‌رو را شکل می‌دهد. بنابراین، سؤال مقالهٔ پیش‌رو آن است که ریشهٔ تاریخی نام [Coibocharan] در نقشهٔ ماجینی از ایران عصر صفوی چیست و چرا وی از نام یادشده برای اطلاق به یک رشته‌کوه در جنوب ایالت خراسان استفاده کرد؟

---

۱. جای‌نام‌شناسی به عنوان بخشی از نام‌شناسی، دانشی است که به مطالعهٔ ساختاریِ منشأ و تاریخچهٔ نام‌های جغرافیایی می‌پردازد (Monmonier, ۲۰۰۸, p. ۹). خاستگاه این مفهوم، ریشهٔ یونانی دارد و از دو بخشِ [tópos] به معنای مکان و [ónoma] به معنای نام شکل رفته است (Soanes & Stevenson, ۲۰۰٤, p. ۱٥۲۰). جای‌نام‌ها، به مثابهٔ انباشتی از دیدگاه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی هر جامعه به شمار می‌روند که در نتیجهٔ روندهای خاص زبانی و روش‌های گوناگونِ تشکیل واژه‌ها، ساماندهی شدند (Urazmetova & Shamsutdinova, ۲۰۱۷, p. ۲٦).

۲. George Stewart

۳. Antonio Magini

روش پژوهش

برای پاسخ به پرسش اصلی مقاله، از روش تحقیق تاریخی بهره بُرده شد. بر اساس آن، نویسنده کوشیده است تا با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای و دسته‌اول، مشخص نماید منظور ماجینی از جای‌نام [Coibocharan] چیست؟ سپس با خوانشی توصیفی، تحلیلی و تطبیقی و به وسیلهٔ شواهد تاریخی و جغرافیایی مندرج در تواریخ محلّی، نسخ‌خطی کمترشناخته‌شده، نقشه‌های تاریخی و نوشته‌های جغرافیاییِ اروپایی و ایرانی و همچنین متون تاریخ‌نگاری، به ابعاد و زوایای جای‌نام‌شناسانهٔ آن پرداخته است.

پیشینهٔ پژوهش

در بررسی پیشینهٔ این موضوع، تاکنون، جای‌نام‌شناسی [Coibocharan] در نقشهٔ آنتونیو ماجینی از ایران عصر صفوی، توجه محقّقان و پژوهشگران را به خود جلب نکرده است. پژوهش‌های صورت‌گرفته دربارهٔ جغرافیای تاریخی ایران از منظر نقشه‌نگاری اروپایی را می‌توان در دو دستهٔ تحقیقات عمومی و اختصاصی از یکدیگر جدا کرد: تحقیقات عمومی، اشاره به آن دسته از آثاری است که هدف از تدوین آنان، ارائهٔ چهرهٔ عمومی ایران و به اصطلاح، معرفی ایران در این نقشه‌هاست. از جملهٔ این آثار می‌توان به «نقشه‌های عمومی ایران» و کتاب «نقشه‌های اختصاصی ایران» از علایی (۲۰۱۰)، کتاب «چهرهٔ ایران: نقشهٔ مسافرت آدام اولئاریوس به ایران» از کافورته (۲۰۰۳)، مقالهٔ ««قلمرو صوفی (صفویان): ایران در نقشه‌های اروپاییِ مدرنِ نخستین (۱۵۵۰-۱۷۰۰م)» از کافورته و همکاران (۲۰۱۲)، اشاره کرد. در هیچ‌کدام از تحقیقات این منظر، اشاره‌ای به جای‌نام [Coibocharan] نشده و مورد بررسی قرار نگرفته است. منظور از تحقیقاتی اختصاصی، اشاره به آن دسته از آثاری است که یک ناحیهٔ خاص از ایران را از منظر نقشه‌نگاری اروپایی، مورد بررسی قرار داده‌اند. از جملهٔ آنان می‌توان به مقالهٔ «نقشه‌نگاری و خلیج فارس: منظر صفوی» از صفت‌گل (۱۳۸۲)، کتاب «وصف خلیج فارس در نقشه‌های تاریخی» از گنجی و همکاران (۱۳۸۶)، کتاب «اطلس تاریخ بنادر و دریانوردی ایران» از وثوقی و صفت‌گل (۱۳۹۵)، مقالهٔ «بازخوانی ساختار شهر اردبیل دوره صفویه بر اساس تطبیق متون تاریخی در نقشهٔ آدام اولئاریوس» از ابی‌زاده و همکاران (۱۳۹۸)، مقالهٔ «ایالت گیلان و هیرکانی در دورهٔ صفوی بر مبنای نقشهٔ جغرافیایی آدام اولئاریوس در ۱۶۵۶م./۱۰۶۶ق. در تطابق با مختصر مفید» از فریدی‌مجید و همکاران (۱۴۰۱)، مقالهٔ «ریشه‌یابی نام دریاچهٔ باباقنبر در ایالت خراسان بر مبنای نقشهٔ آدام اولئاریوس از ایران عصر صفوی: یک خوانش تطبیقی و تحلیلی» از ملازئی (۱۴۰۳) اشاره کرد. همانطور که در عنوان این دسته مشخص است، در این دسته از آثار، مناطق جغرافیایی مورد بررسی شامل: خلیج‌فارس و دیگر دریاهای ایران، اردبیل، گیلان، سیستان، قندهار، مکران و دریاچهٔ باباقنبر بر پایهٔ یک یا مجموعه‌ای از نقشه‌های تاریخی بوده است؛ در هیچکدام از این آثار، جای‌نام‌شناسیِ [Coibocharan] نه تنها بر مبنای نقشهٔ آنتونیو ماجینی بلکه بر مبنای سایر نقشه‌های تاریخی دیگر نیز، مورد ارزیابی و بررسی قرار نگرفته است.

نقشهٔ آنتونیو ماجینی: نقشه‌نگار، شناسنامهٔ عمومی و اختصاصی نقشه

در اواخر سدهٔ ۹ق/۱۵م، دنیای نقشه‌نگاری در اروپا، تحت تأثیر دو رخداد مهم قرار گرفت: نخست، اختراع دستگاه چاپ بود که روندِ نشرِ نقشه‌ها را تسریع کرد و دومینِ آن، رونق سفرهای اکتشافی اروپاییان بود که بنا به آن، دنیای شناخته‌شدهٔ جدیدی را پیش روی نقشه‌نگاران قرار داد تا از طریق آن، به بازنویسی اطلاعات نقشه‌ها بپردازند (Galichian, ۲۰۱۳, p. ۸۹)، کشفیاتی که ضمن درهم‌پاشیِ اصول و باورهای قدیمیِ جغرافیا (گنجی و انوری، ۱۳۹۰، ص. ۱۱۹)، ذهنیت مسیحی از جهان را نیز به ورطهٔ شک و تردید کشاند (Lechthaler, ۲۰۰۹, p. ۱۶۲). همزمان با آن، رونق نقشه‌نگاری در اروپا و گسترش تکاپوهای جغرافیاییِ اروپاییان، تلاش برای شناخت سرزمین‌های جدید و گسترش آگاهی از مناطق جغرافیاییِ پیش‌تر شناخته شده و در نتیجه، ترسیم نقشه از جغرافیای آن سرزمین‌ها، بیش از پیش توجه اروپاییان را جلب کرد. در نتیجهٔ پی‌ریزی این تکاپوها، گسترش آگاهی‌های جغرافیایی از سرزمین‌هایی که موقعیت ویژه‌ای در جهان شناخته‌شدهٔ آن روزگار داشتند، البته که برای نقشه‌نگاران اروپایی از جایگاه مهم‌تری برخوردار بود. ایران از جمله سرزمین‌ها و قلمروهای سیاسی شناخته‌شدهٔ آن روزگار بود که پیشینهٔ مناسبات با دولت‌های اروپایی، گسترش مناسبات تجاری، سیاسی و فرهنگی آن با اروپا در دورهٔ صفوی و همچنین، اهمیت جغرافیایی آن به مثابهٔ یک حلقهٔ ارتباطی بین شرق و غرب، زمینهٔ کافی برای توجه به جغرافیای ایران در نقشه‌های اروپایی را فراهم ساخت (Alai, ۲۰۱۰, p. ٤٧). امروزه، حجم گسترده‌ای از این نقشه‌ها در دسترس هست که هر کدام به ابعاد و زوایای گوناگونی از جغرافیای ایران توجه شده است.

در بین ده‌ها نقشهٔ اروپایی از ایران عصر صفوی، نقشهٔ ترسیمی آنتونیو ماجینی از ایران این دوره، یکی از نخستین نقشه‌های اروپایی

در ترسیم چهرهٔ جغرافیایی ایران عصر صفوی به شمار می‌رود. آنتونیو ماجینی (۹۶۲ق/۱۵۵۵م–۱۰۲۵ق/۱۶۱۷م) ریاضی‌دان و نقشه‌نگار ایتالیایی و استاد نجوم در دانشگاه بلونیا[۱] بود. کتاب او با عنوان [Italia] شامل ۶۱ نقشه است که در سال ۱۰۲۹ق/۱۶۲۰م توسط پسرش منتشر شد (Tooley, ۱۹۷۹, p. ٤١٢). به همین خاطر، او نخستین ایتالیایی بود که اطلسِ کشور خود را منتشر کرد (www.vintage-maps.com). وی در سال ۱۰۰۴ق/۱۵۹۶م اثر بطلمیوس را نیز در ونیز[۲] تصحیح و منتشر کرد (Karrow, ۱۹۹۳, p. ٦٠٣).

تصویر شمارهٔ ۱. آنتونیو ماجینی
(Tooley, ۱۹۷۹, p. ٤١٣)

در بین تولیدات ماجینی در طول حیاتش، یک اطلس جغرافیای جهان با نام [Geographiae universae] در سال ۱۰۰۴ق/ ۱۵۹۶م منتشر شد که در ذیل این اطلس، یک نقشهٔ اختصاصی از ایران درج شده است. این اطلس، شامل پنجاه و هشت نقشهٔ جغرافیایی در ابعاد نقشهٔ جهان، نقشهٔ قاره‌ها و نقشهٔ اختصاصی قلمروهای سیاسی است که در بین آن، نقشهٔ ایران، پنجاه و ششمین نقشه‌ای است که ماجینی، قبل از نقشهٔ هند شرقی، بدان اشاره کرده است (نقشهٔ شمارهٔ ۱).

دربارهٔ نقشهٔ ایرانِ ماجینی، می‌توان اطلاعات را در دو دستهٔ شناسنامهٔ عمومی و اختصاصی نقشه، تفکیک کرد: دربارهٔ شناسنامهٔ نقشه، نقشه‌نگار آن آنتونیو ماجینی است که نقشهٔ مورد اشاره را در شهر ونیز منتشر کرد؛ در واقع نام نقشه‌نگار، سال و مکان نشر آن همان مشخصات نشر اطلس جغرافیایی وی است. عنوان این نقشه در حاشیهٔ راست و پایینی نمایان است که به صورت:

[Persiae Regnvm sive Sophorvm Imperivm]

نامگذاری شده است که هدف از آن بیان موقعیت پادشاهی ایران یا شاهنشاهی صفوی بود. در شناسنامهٔ اختصاصی نقشه نیز، حدود شرقی ایران عصر صفوی تحت تأثیر اطلاعات باستانی و کهن تا نزدیکی رود سیحون، کوه‌های هندوکش و رود سند امتداد دارد و بنابراین سراسر نواحی ماوراءالنهر، قندهار و زابلستان و همچنین مکران، جزو قلمرو سرزمینی صفویان قلمداد شده است. محدودهٔ غربی ایران تا نزدیکی ناحیهٔ ارمنیه و رودخانهٔ دجله، ادامه دارد. وی این اطلاعات را از طریق سفرنامه‌های اروپایی، مانند: سفرنامه‌های ونیزی، نقشه‌های ترسیمی معاصر، از جمله: نقشهٔ آبراهام اورتلیوس[۳] از ایران و همچنین مجموعه‌ای از نوشته‌های جغرافیایی منتشر شده در اروپا، حاصل نمود. با توجه به عدم استفادهٔ نقشه‌نگار از نمادها و نشانه‌های ایالت‌بندی، نمی‌توان تعداد ایالت‌ها و محدودهٔ هر کدام را در این نقشه نشان داد. سه دریای ایران در نقشهٔ ماجینی به صورت برجسته مشخص‌اند که دریای شمالی ایران با نام هیرکانی یا کاسپی[۴]، دریای جنوبی ایران با عنوان سینوس پرسیکوس[۵] و دریای جنوب مکران با عنوان دریای هند[۶] نمایان‌اند. علاوه بر دریاها، مجموعه‌ای از رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، کوه‌ها و بیابان‌ها در بخش‌های مختلف ایران در این نقشه نمایان‌اند.

۱. University of Bologna
۲. Venice
۳. Abraham Ortelius
۴. Hyrcanvm sive Caspium
۵. Sinus Persicus
۶. Mare Indicum

نقشهٔ شمارهٔ ۱. نقشهٔ جغرافیایی آنتونیو ماجینی از ایران عصر صفوی
(Magini, ۱۵۹۶, Map of ٥٦)

[Coibocharan] یا کوه باقران: جای‌نام‌شناسی در نقشهٔ ماجینی

بر اساس برآورد نویسنده، در نقشهٔ ماجینی از ایران، دست‌کم صد جای‌نام در پهنهٔ سرزمینی ایران نام‌شناسی و مکان‌یابی شده که شامل نام ایالت‌ها، شهرها، آبادی‌ها، دریاها، دریاچه‌ها، کوه‌ها، رودخانه‌ها، و بیابان‌های ایران است. در بین این تعداد، هدف مقاله پیش‌رو، جای‌نام‌شناسی یک کوه با شکل نوشتاریِ [Coibocharan] است که در بخش شرقی ایران و در جنوب ایالت خراسان نام‌شناسی و مکان‌یابی شده است. بنابراین، جای‌نام‌شناسی این پدیدهٔ طبیعی در نقشهٔ ماجینی در سه موضوع مکان‌یابی، تطبیق و معادل‌سازی آن و در نهایت ریشه‌یابی جای‌نام مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد:

مکان‌یابی کوه باقران

کوه باقران، امروزه نام رشته‌کوهی در جنوب خراسان و در مجاور بیرجند است. این رشته‌کوه از ناحیهٔ ریچ شروع و در نزدیکی مود خاتمه پیدا می‌کند (نیساری، ۱۹۷۲، ص. ۳۰۵)، ارتفاع آن بین ۲۳۰۵ تا ۲۵۹۵ متر (سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۷۹، ج. ۴، ص۲۱)، طول آن ۱۰۰ کیلومتر و عرض آن حدود ۱۳ کیلومتر است (جعفری، ۱۳۶۸، ص. ۹۳).

شماره	موقعیت جغرافیایی
۱	طبس
۲	قاین
۳	بیرجند
۴	مود
۵	هرات
۶	فراه

نقشهٔ شمارهٔ ۲. موقعیت امروزی کوه باقران در شرق ایران
(Google Earth)

اما در نقشهٔ ماجینی، این کوه محدودهٔ جغرافیایی پهناورتری را در بر می‌گیرد. در این نقشه، کوه باقران جهت طولی دارد و همانند واقعیت‌های امروزی، طول آن بسیار گسترده‌تر از عرض آن است. در نقشهٔ وی، باقران به عنوان یک محدودهٔ کوهستانی پهناور در میانهٔ سه ایالت خراسان، قندهار و سیستان در شرق قلمرو صفویان مکان‌یابی شده است؛ به طوریکه، این پدیدهٔ طبیعی بین ایالت خراسان و سیستان فاصله انداخته و این دو را از یکدیگر جدا ساخته است. همچنین، بخش شرقی آن تا ایالت قندهار ادامه دارد؛ در حالی که موقعیت امروزی کوه باقران با قندهار فاصلهٔ زیادی دارد. همچنین، ناحیهٔ ترشیز [Turses] در شمال این رشته‌کوه، مود [Mut] در جنوب آن و طبس کیلکی [Gilechi] در جنوب‌غربی آن جانمایی شده است (نقشهٔ شمارهٔ ۳) که در مقایسهٔ با موقعیت‌های امروزی آن، تا حدودی همخوانی دارند.

شماره	موقعیت جغرافیایی
۱	خراسان
۲	قندهار
۳	ترشیز
۴	مود
۵	سیستان

نقشهٔ شمارهٔ ۳. مکان‌یابی کوه باقران در نقشهٔ ماجینی

علاوه بر نقشهٔ ماجینی، موقعیت جغرافیایی این کوه در دیگر منابع اروپایی، از جمله: آثار جغرافی‌نویسان و منجّمان اروپایی معاصر صفوی، بازتاب قابل‌توجهی پیدا کرد. یکی از نخستین آثار اروپایی، نقشهٔ آبراهام اورتلیوس[۱] مربوط به سال ۹۷۷ق/۱۵۷۰م است که در میانهٔ دو ایالت خراسان و سیستان از آن نام برده است (Ortelius, ۱۵۷۰). ماجینی احتمالاً جای‌نام کوه باقران را از این نقشه اقتباس کرده است. نیکولاس سانسون[۲] در توصیف جغرافیای ایالت خراسان، شمال آن را رود جیحون و جنوب آن را کوه باقران، محدود دانسته است (Sanson, ۱۶۵۸, p. ٤٢). یک جغرافیانویس آلمانی در سدهٔ ۱۲ق/۱۸م، دربارهٔ موقعیت مکانی این پدیدهٔ طبیعی چنین نوشته، «کوه باقران یک رشتهٔ کوهستانی در ایران، در جنوب خراسان و در مرز قندهار» (Anonymous, ۱۷۳۷, part Co). یوهان زدلر[۳] آلمانی در نیمهٔ نخست سدهٔ ۱۲ق/۱۸م در فرهنگ‌نامهٔ جغرافیایی‌اش، بدین کوه اشاره کرده و دربارهٔ آن چنین آورده «نام رشته‌کوهی در ایران است که در سمت جنوبی خراسان و در جهت قندهار قرار گرفته است» (Zedler, ۱۷۳۳, p. ۶۲۷). هولیوس[۴] از ستاره‌شناسان و منجّمان اروپایی سدهٔ ۱۱ق/۱۷م به این کوه اشاره و به صورت مختصر چنین آورده «کوهی است در ایران» (Hevelius, ۱٦٤٧, p. ۲۳۰). این گزارش، از آن‌رو قابل توجه است که بر پیوستگی نام کوه باقران با توصیف ویژگی‌های جغرافیایی سطح ماه، اشاره دارد؛ به‌طوری‌که از هولیوس، یک کتاب با عنوان «توصیف ماه»[۵] در دست است که هدف آن، ارائهٔ توصیفی جامع از لکّه‌های ماه و حرکات آن بود. وی در بخشی از این کتاب و درپی تلاش علمی برای فهم و توصیف ماه، فهرستی از ویژگی‌های مختلف سطح ماه، از جمله: دریاها، خلیج‌ها، جزایر، کوه‌ها، دشت‌ها، دریاچه‌ها و رودخانه‌ها ارائه داده است که در بین آنان، نام کوه باقران دیده می‌شود (تصویر شمارهٔ ۲)، این بدین معناست که کوه باقران در جغرافیای ذهنی اروپاییان تا آنجا اهمیت داشت که حتی برای توصیف پدیده‌های طبیعی ماه مطابق با باورهای جغرافیایی، نام کوهی در سطح ماه را نیز به نام کوه باقران نامگذاری می‌کردند، به‌طوری‌که اینکار را برای سایر پدیده‌های دیگر جهان نیز انجام می‌دادند.

230 SELENOGRAPHIA

Bontas, Mons, seu *Tabas*, circa Serrorum montes, situs.
Borysthenes, Lacus, circa Pontum Euxinum, in quem fluvius Borysthenes se se exonerat.
Byces, Palus; est qui sem alias pars Paludis Mœotidis; hic autem pars Ponti Euxini: cùm enim in Geographia nullus alius occurreret Sinus; idcirco hoc nomen retinere placuit.
Byzantium, hodie *Constantinopolis*
C
Cadmus, Mons Asiæ.
Calabraria, Insulæ Maris Balearici, hodie *Mont-colobre*.
Calathe, Insula maris Africi, non procul à Sardinia.
Calchistan, Mons Persiæ.
Capraria, Insula, hodie *Cabrae*.
Carpates, Mons Sarmatiæ Europæ Ptolom. Germani hunc, Der Wünch / Natter / Wurtgarten / und Scherberg vocant: vide Ortelium.
Carpathos, Insula, olim & *Crapathus*, *Porphyris & Tetrapolis*, hodie *Scarpanta* dicta.
Caput de Tornese, Peloponnesi.
Carcinites, Sinus, qui & *Tamyra-*
xium & Mare Caspium fuit, alias *Marpesia Cautes*: hodie *Cochias*.
Celenorum tumulus, Montes Pamphiliæ
Cercinna, Insula Africi Maris; hodie *Gamelaria* & *Querquenes* dicitur.
Chadisia, Promontorium, alias *Phadisana*.
Chalcidici Montes, hodie *S. Rati*.
Cilicum, Insula Ponti Euxini.
Cimmerius, Mons in Taurica Chersonesi.
Cimmeriæ Paludes.
Cimæus, Mons Asiæ.
Circæum, Promontorium, hodie *Monte Circello*.
Cirna, Mons Africæ.
Climax, Mons Ægypti.
Coibacarani, Montes in Persia.
Colchis.
Corax, Mons Sarmatiæ Asiaticæ.
Corocondametis Lacus ad Pontum Euxinum.
Corsica, Insula, quæ & *Cyrnus*, *Corsis* & *Cernoatis*, in vicinia Sardiniæ sita.
Cosyra, Insula vel *Cossura*, alias Pan-

تصویر شمارهٔ ۲. بازتاب نام کوه باقران در نوشتهٔ نجومی هولیوس
(Hevelius, ۱٦٤٧, p. ۲۳۰)

نتیجه آنکه، کوه باقران در نقشهٔ ماجینی در بین سه محدودهٔ کوهستانی قرار دارد که نقشه‌نگار در چهرهٔ جغرافیایی قلمرو سرزمینی صفویان توصیف کرده و در فرهنگنامه‌های جغرافیایی اروپاییان همزمان با دورهٔ صفوی، بدین کوه و موقعیت مکانی آن اشاره می‌شد؛ به‌طوری‌که در نقشهٔ ماجینی، هیچ اشاره‌ای به بسیاری از کوه‌ها و رشته‌کوه‌های مشهور ایران، از جمله: البرز، دماوند، زاگرس، الوند و ... نشده است.

حال اگر چنین بازتابی در منابع ایرانی و اسلامی تطبیق داده شود، چنین نتیجه‌گیری امکان‌پذیر نیست. در منابع ایرانی صفوی و پیشاصفوی، نه در ذیل تقسیم‌بندی کوه‌های مشهور و نه در ذیل جغرافیای ایالت خراسان، به کوهی با نام باقران اشاره نشده است. در طرح تقسیم‌بندیِ نویسندگانِ *حدودالعالم من المشرق و المغرب* (۱۳۷۲، ص. ۱۲۱ – ۱۴۰) در سدهٔ ۴ ه.ق، *جهان‌نامه* (بکران، ۱۳۴۲، ص. ۵۳–۶۱) و *تقویم‌البلدان* (ابوالفداء، ۱۳۴۹، ص. ۸۸–۹۹) در سدهٔ ۸ ه.ق، *جغرافیای حافظ‌ابرو* (۱۳۷۵، ج.۱، ص. ۱۷۵–۱۹۵) در سدهٔ ۹ ه.ق هیچ اشاره‌ای به کوه باقران در بین کوه‌های مشهور نشده است. همچنین در توصیفات جغرافیایی از ایالت خراسان در *صورة‌الارض* (ابن‌حوقل، ۱۳۶۶، ص. ۱۶۲–۱۹۰)، *احسن‌التقاسیم*

۱. Abraham Ortelius
۲. Nicolas Sanson
۳. Johan Zedler
۴. Hevelius
۵. Selenographia

(مقدسی، ۱۳۶۱، ج. ۱، ص. ۳۷۸–۴۹۷)، *اشکال‌العالم* (جیهانی، ۱۳۶۸، ص. ۱۶۷–۱۷۶) و *مسالک و ممالک* (اصطخری، ۱۳۴۰، ص. ۲۰۲–۲۲۵) در سدهٔ ۴ ه.ق و همچنین *مختصر مفید* (مستوفی بافقی، ۱۳۹۶، ص. ۱۸۳–۲۴۰) و *خاتمهٔ شاهد صادق* (صادقی اصفهانی، ۱۳۷۷، ص. ۹۱) در دورهٔ صفوی، نامی از کوه باقران و توصیف موقعیت مکانی آن نیست. مقایسهٔ این رویکرد با نحوهٔ بسامد کوه باقران در نقشهٔ ماجینی و نوشته‌های جغرافیایی معاصر آن، گویای یک تعارض در منابع ایرانی و اروپایی دربارهٔ برجستگی و شهرت کوهی به نام باقران در ایران و ایالت خراسان است.

بنابراین، سؤال این است که چرا در نقشهٔ ماجینی با وجود عدم اشاره به بسیاری از کوه‌ها و رشته‌کوه‌های مشهور ایران، مکان‌یابی رشته‌کوه باقران به مثابهٔ یک پدیدهٔ طبیعی بزرگ و برجسته مورد توجه قرار گرفته، اما در عین‌حال، در طرح تقسیم‌بندی کوه‌های ایران و خراسان، منابع ایرانی چنین اهمیت و برجستگی برای رشته‌کوهی با نام باقران قائل نبودند؟

یافته‌های نویسنده در نتیجهٔ تطبیق مکان‌یابی این رشته‌کوه در نقشهٔ ماجینی با سایر منابع اروپایی همزمان، گویای آن است که هدف ماجینی از مکان‌یابی رشته‌کوهی با عنوان باقران در جنوب خراسان، در واقع مکان‌یابی یک رشته‌کوه پهناور باستانی و کهن به نام باگوس بوده که رشته‌کوه فعلیِ باقران تنها بخشی از آن بوده است و نه همهٔ آن. از آنجا که به تنهایی در نقشهٔ ماجینی، امکان چنین نتیجه‌گیری وجود ندارد، ضرورت دارد تا منابع جغرافیایی اروپائی معاصر با وی مورد بررسی قرار گیرند.

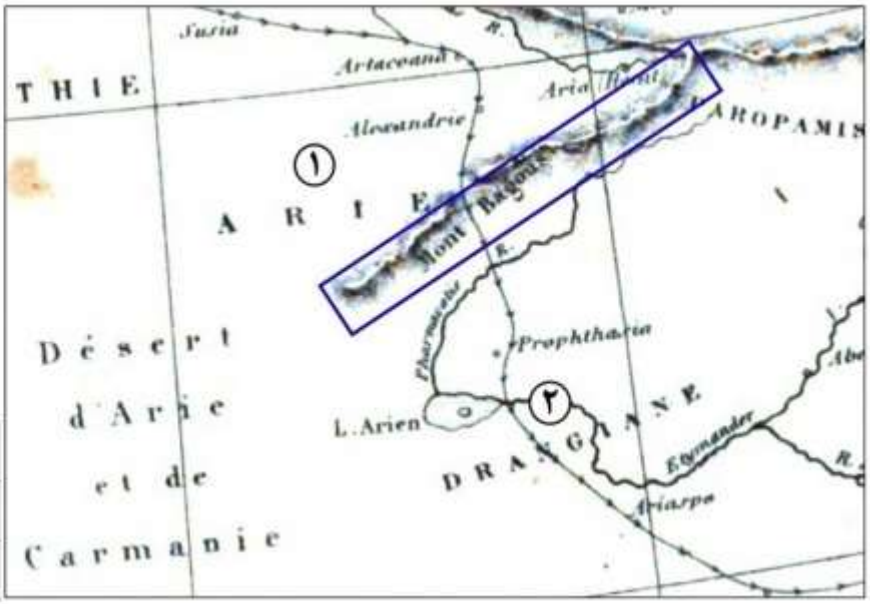
در فرهنگ جغرافیایی فیلیپو فراری[۱] در سدهٔ ۱۱ق/۱۷م اشاره شده که کوه باقران، مترادف با کوه‌های باگوس [Bagous] در آریا است (Ferrari, ۱۶۷۰, p. ۳۹۲). جیووانی ریکیولّی[۲]، منجّم و جغرافیانویس ایتالیایی نیز، در مدخلی از کتابش، همانند فراری، کوه‌باقران را مترادف کوه باگوس [Bagous] در ناحیهٔ آریا دانسته است (Riccioli, ۱۶۷۲, p. ۵۹۴). همچنین، مارکوس منیلیوس[۳]، یکی از ستاره‌شناسان ایتالیایی در تألیف کتابش هنگام اشاره به کوه باقران، چنین آورده «کوه‌هایی در ایران که با نام کوه‌های باگوس [Bagous] نیز شناخته می‌شوند و در منطقهٔ آریا که اکنون خراسان نامیده می‌شود، قرار دارند» (Manilius, ۱۶۷۵, p. ۱۷۱). در هر سه گزارش یادشده، نام دیگر کوه باقران، کوه‌های باگوس معرفی شده است که در آریا قرار دارند. اعتمادالسلطنه در تطبیق لغات جغرافیایی قدیم با جدید، آریا را نامی دانسته که یونانی‌ها به هرات داده‌اند (اعتمادالسلطنه، ۱۳۶۳، ص. ۶۰). با این‌حال به نظر می‌رسد که برخی از جغرافیانویسان، نام آریا را به مجموعهٔ ایالتی خراسان اطلاق می‌کردند؛ زیرا همانطور که در گزارش منیلیوس آمده، وی اذعان داشت که آریا اکنون خراسان نامیده می‌شود؛ درحالی‌که منظور از آریا، هرات بود.

این درک جغرافیایی از نحوهٔ مکان‌یابی کوه باقران، برجسته‌سازی و مترادف دانستن آن با کوه‌های باگوس، تحت تأثیر منابع و گزارش‌های باستانی و کهن از چهرهٔ طبیعی ایران در این ناحیهٔ جغرافیایی بوده است. بطلمیوس[۴] در کتاب جغرافیای خود، در دو بخش مربوط به آریا و سیستان، از کوه‌های باگوس نام برده است. وی هنگامی که قصد توصیف محدودهٔ آریا را داشته، اشاره می‌کند که این ناحیه در جنوب از طریق کوه‌های باگوس از سیستان جدا می‌شود (Ptolemy, ۱۵۶۲, p. ۲۳۶). همچنین، هنگام شرح جغرافیای سیستان، شمال آن را آریا توصیف کرده که از طریق کوه‌های باگوس، این دو ایالت از یکدیگر جدا می‌شدند (Ibid, p. ۲۳۸). تأکید بطلمیوس از کوه‌های باگوس به مثابهٔ جداکنندهٔ دو ایالت خراسان و سیستان، با نحوهٔ مکان‌یابی کوه باقران در نقشهٔ ماجینی، همخوانی دارد؛ به‌طوری‌که این کوه به مثابهٔ یک خط افقی، این دو محدودهٔ ایالتی را از یکدیگر جدا می‌سازد. استرابو[۵] نیز بدون برشمردن نام باگوس، در شرح جغرافیای خراسان اشاره می‌کند که این ایالت از جنوب به وسیلهٔ کوه‌ها از سیستان جدا می‌شود (Strabo, ۱۹۶۱, Vol. ۱۱, p. ۲۷۷). مارتینیره[۶] از جغرافیانویسان اروپایی سدهٔ ۱۲ق/۱۸م در فرهنگنامهٔ جغرافیایی بزرگ خود اشاره کرده است که «آریا از طریق کوه‌های باگوس در جنوب از درنگیانا جدا می‌شود» (Martiniere, ۱۷۳۷, p. ۵۲۱).

همچنین در بخش قابل‌توجهی از منابع جغرافیایی اروپایی که بعد از دورهٔ باستان دربارهٔ چهرهٔ باستانی ایران یا نواحی مختلف جهان نوشته شدند، کوه‌های باگوس در این موقعیت جغرافیایی مورد اشارهٔ بطلمیوس و استرابو اشاره شده است. در یک نوشتهٔ تاریخی دربارهٔ تاریخ جهان از زمان‌های کهن، از کوه‌های باگوس به عنوان پدیدهٔ طبیعی که از زرنگیانا (سیستان) می‌گذرد یاد شد (Archibald Bower et al., ۱۷۳۴, p. ۴۱۳). این همخوانی، در

۱. Filippo Ferrari
۲. Giovanni Riccioli
۳. Marcus Manilius
۴. Ptolemy
۵. Strabo
۶. Martiniere

یک نقشهٔ تاریخی از نیمهٔ سدهٔ ۱۳ق/۱۹م که توسط نقشه‌نگاران اروپایی از تطبیق چهرهٔ باستانی و جدید جغرافیای ایران ترسیم شده، به وضوح نمایان است. در این نقشه، کوه‌های باگوس دو ناحیهٔ آریا و درنگیانا (سیستان) را از یکدیگر جدا و در میانهٔ این دو مکان‌یابی شده است (نقشهٔ شمارهٔ ۴). همانطور که در نقشهٔ شمارهٔ ۳ مشخص بود، کوه باقران نیز در نقشهٔ ماجینی از چنین ویژگی برخوردار است و به مثابهٔ یک خط، آریا و سیستان را از یکدیگر جدا می‌کرد (نک. نقشهٔ شمارهٔ ۳). سابقهٔ اهمیت باستانی این رشته‌کوه بر اساس برخی از کشفیات متعلق به دورهٔ اشکانی از این رشته‌کوه قابل‌توجه است؛ برای نمونه، کال جنگال، نام یک درهٔ باریک، تنگ و ژرفی است که در غربی‌ترین بخش رشتهٔ کوه باقران واقع است. در این درّه، چند نوشته و نقش یک پیکر و یک نیم‌پیکر بر روی صخره‌ها و دیواره‌های آن کَنده شده است که متعلق به دورهٔ اشکانی است (رضایی، ۱۳۸۱، ص. ۴۴).

شماره	موقعیت جغرافیایی
۱	آریا
۲	درنگیانا

نقشهٔ شمارهٔ ۴. موقعیت باستانی کوه باگوس در میانهٔ آریا و سیستان
(Drioux & Leroy, ۱۸۲۷, Map of ۹)

تطبیق و معادل‌سازی جای‌نام [Coibocharan]

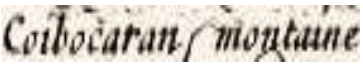
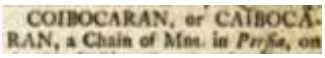
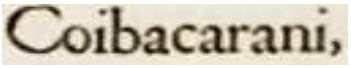
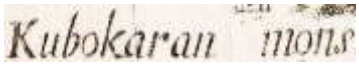
نام این کوه در نقشهٔ ماجینی از دو بخش تشکیل شده است: بخش نخست آن یک اسم خاص است که به صورت [Coibocharan] ضبط شده است؛ به این جهت که نخستین حرف آن یعنی C با حرف بزرگ نوشته شده است. دومین بخش آن، پسوندِ [.M] است که مخفف کلمهٔ [Mons] در زبان لاتینی (Lewis & Short, ۱۸۷۹, part of Mons) و یا [Mountain] در زبان انگلیسی است که معنای «کوه» از آن متبادر می‌شود (Riddle, ۱۸۴۳, p. ۲۲۷). ماجینی اگرچه نام خاص [Coibocharan] را به صورت ترکیبی ضبط کرده، اما این‌گونه به نظر می‌رسد که خود این جای‌نام، از دو بخشِ [Coi] یعنی صورت دیگر واژهٔ فارسیِ «کوه» و [bocharan] صورت دیگر شکل فارسیِ «باقران» ایجاد شده است؛ در واقع ماجینی قصد داشته است تا کوهی به نام «باقران» را در نقشه ضبط نماید. نتیجه آنکه، ماجینی در برگردانِ نام کوه باقران، متوجه آن نشده که «باقران» یا [bocharan] به تنهایی نام خاص این کوه بوده است؛ بلکه اینگونه تصوّر کرده که [Coibocharan] یا «کوه باقران» نام خاص این کوه بوده و به همین خاطر در پسوند آن، از مخفّف [.M] استفاده کرده است؛ در نتیجه، ماجینی به جای نام‌شناسی این کوه به صورت [Bocharan .M] آن را به شکل «کوه‌های کوه‌باقران» نامگذاری کرده است (نقشهٔ شمارهٔ ۵).

نقشهٔ شمارهٔ ۵. جای‌نام کوه باقران در نقشهٔ ماجینی

برای تصدیق گذارهٔ بالا مبنی بر آنکه معادل جای‌نام [Coibocharan] کوه باقران است، ضرورت تطبیق آوانگاری و نامگذاری ماجینی با سایر منابع و گزارش‌های تاریخی و جغرافیایی، وجود دارد؛ زیرا چنین تطبیقی، ما را به درک بهتری دربارهٔ همخوانی جای‌نام [Coibocaran] با کوه باقران می‌رساند. در منابع اروپایی بعد از ماجینی، آوانگاری این نام تغییراتی را تجربه کرد و شناسایی این تغییرات اهمیت دارند. نام این کوه در نقشهٔ جان‌اسپید[۱] انگلیسی از ایران، به صورت [Coibocaran] ضبط شد (جدول شمارهٔ ۱، شمارهٔ ۱). اما در نقشهٔ آدام اولئاریوس[۲] آلمانی، تغییراتی در شکل نوشتاری نام کوه در مقایسه با نحوهٔ ضبط ماجینی، ایجاد شد؛ به‌طوری‌که اولئاریوس آن را به صورت [Kubocaran] ضبط کرد (جدول شمارهٔ ۱، شمارهٔ ۴). به عبارتی، بر خلاف نقشهٔ ماجینی، در نقشهٔ اولئاریوس به جای [Co] از [Ku] استفاده شد؛ بنابراین، [Ku] می‌تواند صورت نزدیک‌تری برای معادل فارسی «کوه» باشد. علاوه بر نقشه‌ها، نامی که در نقشهٔ ماجینی برای کوه باقران بازتاب پیدا کرد، در نوشته‌های جغرافیایی فرهنگنامه‌ای اروپاییان نیز راه یافت. در فرهنگنامهٔ نجومی و جغرافیاییِ هولیوس[۳] از عنوان [Coibacarani] (جدول شمارهٔ ۱، شمارهٔ ۳)، در فرهنگنامهٔ جغرافیایی یوهان زدلر[۴] آلمانی از عنوان [Coibacarani] (جدول شمارهٔ ۱، شمارهٔ ۵) و در فرهنگنامهٔ دیگری که نویسندهٔ آن نامشخص است، از دو شکل نوشتاریِ [Coibocaran] و [Caibocaran] استفاده شد (جدول شمارهٔ ۱، شمارهٔ ۲).

جدول شمارهٔ ۱. مقایسهٔ نام‌شناسی کوه باقران در نقشهٔ ماجینی با منابع بعدی

تعداد	سال	نام ضبط شده	منبع
۱	۱۰۳۵ق./۱۶۲۶م		نقشهٔ جان اسپید انگلیسی از ایران Speed, ١٦٢٦: ٣٣ – ٣٤
۲	۱۰۴۶ق./۱۶۳۷م		فرهنگنامهٔ جغرافیایی منتشر شده در لندن Anonymous, ١٦٣٧: part CO
۳	۱۰۵۶ق./۱۶۴۷م		فرهنگنامهٔ نجومی هولیوس ایتالیایی Hevelius, ١٦٤٧: ٢٣٠
۴	۱۰۶۶ق./۱۶۵۶م		نقشهٔ آدام اولئاریوس آلمانی از ایران Olearius, ١٦٥٦: ٧٧٩
۵	۱۱۴۵ق./۱۷۳۳م		فرهنگنامهٔ جغرافیایی یوهان زدلر آلمانی Zedler, ١٧٣٣: ٦٢٧

علاوه بر منابع اروپایی، ارزیابی منظر ایرانی نام این کوه نیز می‌تواند ما را به درک بهتری دربارهٔ اینکه منظور ماجینی از جای‌نام [Coibocharan] همان کوه باقران است، برساند. همان‌طور که در بحث مکان‌یابی اشاره شد، باقران امروزه نام کوهی در جنوب خراسان و در مجاور بیرجند است (سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۷۹، ص. ۲۱) که به صورت [Bāqarān] تلفظ می‌شود (جعفری، ۱۳۶۸، ج. ۱، ص. ۹۳). اعتصام‌الملک در دورهٔ قاجاریه، آن را به صورت «کوه باقران» (اعتصام‌الملک، ۱۳۵۱، ص. ۱۹۶) و چارلز ییت ادوارد[۵] از مأموران انگلیسی سدهٔ بیستم میلادی در کتاب *خراسان و سیستان*، آن را به صورت [Kuh-i-Bakiran] ضبط کرد

۱. John Speed
۲. Adam Olearius
۳. Hevelius
۴. Johan Zedler
۵. Charles Yate Edward

(Yate Edward, ۱۹۰۰, p. ٦٩). بنابراین، با توجه به تطبیق و مقایسهٔ شکل آوانگاری ماجینی از [Coibocharan] با نقشه‌نگاران و جغرافی‌نویسان بعدی و همچنین وجود کوهی با نام «باقران» در جغرافیای معاصر ایران در همان محدودهٔ مورد اشارهٔ [Coibocharan] در نقشهٔ ماجینی، می‌توان نتیجه گرفت که معادل این جای‌نام در نقشهٔ یادشده، «کوه باقران» است. اما نکتهٔ قابل‌توجه بیشتر که چنین معادلی را تصدیق می‌نماید، مراجعه به نحوهٔ نامگذاری این پدیدهٔ طبیعی در گویش و آوانگاری‌های محلی است. در واژه‌های گویش بیرجندی، هنگام اشاره به واژهٔ «کوه»، از تعبیر «کو – Ku» استفاده می‌شود (رضایی، ۱۳۷۳، ص. ۳۸۲). به‌طوری‌که، مردم بومی هنگام اشاره بدین کوه، به جای «کوه باقران»، از تعبیر «کو باقران/ باغران» استفاده می‌نمایند (مصاحبهٔ نویسنده با مفید شاطری، بیرجند، ۱۴۰۴/۹/۳). نتیجه آنکه، شکل آوانگاری ماجینی برای نام‌شناسی جای‌نام [Coibocharan]، متأثر از یک درک بومی متناسب با گویش و آوانگاری زبان مردم محلی منطقه بوده است.

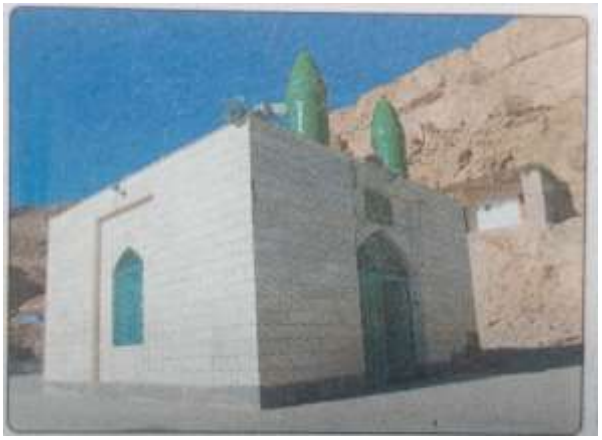
ریشه‌یابی نام کوه باقران

با در نظرگرفتن این نکته که معادل جای‌نام [Coibocharan] در نقشهٔ ماجینی کوه باقران است، این پرسش قابلیت طرح دارد که ریشهٔ تاریخی نام برگزیدهٔ وی چیست و چرا از این جای‌نام برای اطلاق به رشته‌کوه مورد نظر در جنوب ایالت خراسان استفاده نموده است؟ دربارهٔ خاستگاه و ریشهٔ تاریخی و جغرافیایی نام این رشته‌کوه که در نقشهٔ ماجینی ضبط شده، دو دیدگاه عمومی وجود دارد که هر دو داری خاستگاهی خاص هستند.

دیدگاه نخست، ناظر بر شکل نوشتاریِ «باقران» برای این جای‌نام است. با این توضیح که در ادوار گذشته، سرزمین قهستان مَعبر مسافرین و کاروان‌های تجاری از طریق طبس به سوی خراسان بوده، اغلب این کوهستان را برای رفت و آمد انتخاب می‌کردند و در این مسیر، گاهی وقایعی برای آن‌ها رخ می‌داده؛ یا محل اختفای شکست‌خوردگان بود، یا محل یک کارزار نظامی یا محل جان‌باختن افرادی بود که به سبب بیماری هنگام عبور از آن ناحیه از دنیا می‌رفتند (آیتی، ۱۳۷۶، ص. ۵۵-۵۶). بر اساسِ برآورد نویسندگان کتاب *مزارات ایران*، در بین مقابر و مزارات خراسان، مقبره‌ای منسوب به سیّدحامد علوی و تعدادی دیگر از افراد از نسل امام محمّدباقر (ع) در پای کوه باقران وجود دارد (تصویر شمارهٔ ۳ و ۴). این مقبره، امروزه در استان خراسان جنوبی، سربیشه، بخش مود و روستای چنشت قرار گرفته است (نجفی، ۱۳۹۰، ص. ۲۰۲).

تصویر شمارهٔ ۳. مقبرهٔ سیّدحامد علوی از نسل امام محمد باقر (ع) در پای کوه باقران
(گروهی از نویسندگان، ۱۳۹۲، ص. ۴۵۱)

تصویر شمارهٔ ۴. مقبرهٔ سیّدحامد علوی از نسل امام محمد باقر (ع) در پای کوه باقران (رشیدی‌گلروئی، ۱۳۹۳، ص. ۵۷)

اعتصام‌الملک در دورهٔ قاجاریه، این مقبره را از نزدیک دیده و در شرح آن چنین آورده است «در سمت جنوب بیرجند، کوهی است از مغرب به مشرق کشیده به قدر ده فرسخ که مسمی است به کوه باقران؛ به علت اینکه چند نفر از اولاد حضرت باقر علیه‌السلام در آن کوه مدفون‌اند» (اعتصام‌الملک، ۱۳۵۱، ص. ۱۹۶).

در این راستا، دو نفر از شعرا و عرفای خراسانیِ سدهٔ نهم هجری قمری یعنی محمدبن‌حسام خوسفی ساکن خوسفِ خراسان و مولانا حسام واعظ ساکن قهستان (علیشیرنوایی، ۱۳۶۳، ص. ۱۴۳)، ضمن تأئید وجود این مقبره، انتساب افراد مدفون در این مقبره را به امام محمدباقر(ع) در باورهای دینی و اجتماعی، تصدیق کرده‌اند. محمدبن حسام خوسفی در دیوان شعرش، قسمتی را به توصیف مقبرهٔ یاد شده اختصاص داده و انتساب فرد یا افراد مدفون در آن را به امام محمدباقر (ع) اینگونه سروده است:

گویند نسبت تو به باقر همی کنند گوینده صادق است برین قول گوییا
ای لالهٔ سلالهٔ گلدستهٔ رسول و ای سرو روضهٔ چمن‌آرای ایلیا
طوّاف مرقدت ملکوت المقربّون زوّار مشهد تو مشاهیر انبیا
اصحاب کهف سرّ کمال تو یافتند کاندر حجاب ستر بماندند از حیا
(خوسفی، ۱۳۶۶، ص. ۲۴۳-۲۴۴)

همچنین، حسام واعظ قهستانی، کتابی با موضوع تاریخ نوشته که عمدهٔ مطالب آن راجع به مزارها، بقاع متبرکه و منسوب به امام‌زادگان قهستان است و قسمت اول، وسط و آخر کتاب از بین رفته است (آیتی، ۱۳۷۱، ص. ۲۴۷). وی در این کتاب که برخی عنوان آن را *مزارنامه* دانسته‌اند (فنودی، ۱۳۸۳، ص. ۴۹)، روایتی دربارهٔ نحوهٔ مهاجرت نوادگان امام محمدباقر (ع) به خراسان و نحوهٔ به شهادت رسیدن و دفن آنان در این مقبره را مورد توجه قرار داده است؛ آیتی به نقل از این کتاب می‌نویسد که در زمان خلافت الطایع بالله خلیفهٔ عباسی(۳۶۳-۳۹۳ق)، الحامد لله علوی به همراه گروهی از خاندان خود که به «باقریه» معروف بودند، از یثرب به ری و از آنجا به خراسان آمده و در برخی از نواحی خراسان، ساکن شدند. چندی نگذشت که آنان علیه خلافت عباسی خروج کردند و الطایع با شنیدن این خبر، سپاهی به فرماندهی پسرش القادر را برای سرکوب آنان فرستاد. گروه باقریه با شنیدن این خبر، به سمت بیابان‌ها و کوه‌ها پناه بردند و در نهایت در ناحیهٔ چنشت با سپاه عباسی، رویارو شدند. در جنگی که رخ داد، سیّد حامد و دو فرزندش قاسم و عبدالجلیل به علت جراحت‌های وارده، دار فانی را وداع گفتند. با این اتفاق، شخصی به نام سیدمحمّد که زمامدار گروه باقریه شده بود، سیّدحامد و فرزندانش را در غاری در همان جا دفن کرد (آیتی، ۱۳۷۱، ص. ۶۱). در سدهٔ ۸ ه.ق، یعنی بعد از گذشت چهارصد سال از آن اتفاق، سید محمّد مشعشع به همراه جمعی، از خوزستان به قهستان رفت و در قریهٔ چنشت، همان جایی که سیّدحامد علوی و فرزندانش در غاری دفن شده بودند، جسد آنان را از آن غار بیرون آورد و بعد از دفن بدن‌ها، قبه‌ای در آنجا بنا کرد (آیتی، ۱۳۷۱، ص. ۶۲-۶۳). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که علت نامگذاری کوه باقران، می‌تواند تحت تأثیر وجود مقبرهٔ افراد منسوب به امام محمدباقر (ع) در پای این کوه بوده است و به مثابهٔ یک جای‌نام یادبودی به برای زنده نگه‌داشتن یاد و خاطرهٔ فرزاندان یا نوادگان امام محمّدباقر (ع) بدین صورت نامگذاری شده است.

برخی بر شکل نوشتاری «باغران» بر این کوه تأکید دارند که نمایانگر خاستگاه باستانی آن است. راشد محصّل از پیروان این دیدگاه است و این نام را به ریشهٔ «بغ» می‌رساند:

«به گمان نگارنده، این نام ترکیبی از باغ و پسوند ران/لان است. واژهٔ باغ صورت دیگری است از بغ که در اوستا به معنای خدا و ایزد به کار رفته و در اصل معنی بخش و قسمت دارد و باغ فارسی نیز از این ریشه است. پسوند ران/لان پسوند جای و مکان است؛ بدین ترتیب باغران یعنی جایگاه بغ و همان ترکیب بغلان است که نام سرزمینی در افغانستان کنونی است و هم معنی با بغستان (بهستان/ بیستون)» (راشدمحصّل، ۱۳۹۹، ص. ۵۹۴).

برخی نیز، «باغران» را از ریشهٔ باغ دانسته و به دلیل آنکه در این ناحیه باغ‌های متعددی وجود داشته، به گمان آنان به باغران مشهور شده است (خوش‌کنار، ۱۳۷۵، ص. سه – چهار). بنابراین کوه باقران همانند بخش قابل‌توجهی از جای‌نام‌های جغرافیای تاریخی ایران، به لحاظ ریشه‌یابی از ریشه‌ها و منظرهای مختلفی تعریف شده است که در این بین، شکل نوشتاری باقران را می‌توان دارای خاستگاه دینی و اجتماعی دانست.

شکل شمارهٔ ۱. فرایند تغییر جای‌نام‌کوه باقران

نتیجه‌گیری

بررسی جای‌نام [Coibocharan] در نقشهٔ آنتونیو ماجینی نشان داد که این جای‌نام را می‌توان با رشته‌کوه باقران در جنوب خراسان تطبیق داد. با این‌حال، این جای‌نام در نقشهٔ ماجینی صرفاً به مثابهٔ یک پدیدهٔ طبیعی اهمیت ندارد؛ بلکه جای‌نام‌شناسی آن در این نقشه، الگوی گذار از تصور باستانی و کهن به آگاهی جدید در دورهٔ

اسلامی در جغرافیای ذهنی نقشه‌نگار است؛ دورهٔ گذاری که «چرخش یک مکان مقدّس باستانی و کهن را به یک مکان مقدّس اسلامی» در سنّت نقشه‌نگاری اروپایی از ایران عصر صفوی نشان می‌دهد. به عبارتی دیگر، جای‌نام کوه باقران در نقشهٔ ماجینی را می‌توان نمونه‌ای از چگونگی تداوم تقدّس یک مکان با وجود دگرگونی‌های دینی و مذهبی یک ناحیه دانست؛ دگرگونی که در آن مکان از بین نمی‌رفت، بلکه در قالب یک نام و روایت جدید، حیات تاریخی آن استمرار پیدا کرد. جای‌نام‌شناسی این مکان در نقشهٔ ماجینی از این‌رو اهمیت ویژه‌ای دارد که به صورت همزمان حامل دو لایهٔ معنایی است: مکان‌یابی آن یادآور جغرافیای کهن و باستانی باگوس (بغوس/ باغوس) و نامگذاری آن متأثر از جغرافیای دینی باقران. معادل‌سازی و تطبیق جای‌نام [Coibocharan] در نقشهٔ ماجینی با مجموعه‌ای از منابع اروپایی، از جمله: نقشه‌ها، نوشته‌های جغرافیایی و نجومی و همچنین تعدادی از منابع ایرانی، از جمله: مصاحبهٔ شفاهی با آگاهان محلّی، نوشته‌های جغرافیایی و سفرنامه‌ای، نشان داد که منظور ماجینی از آن، کوه باقران است که به مثابهٔ یک جای‌نام یادبودی، برای زنده‌نگه‌داشتن یاد و خاطرهٔ افراد مدفون در پای این کوه که به امام باقر (ع) منسوب بوده‌اند، بدین صورت نامگذاری شده است. اما نحوهٔ مکان‌گزینی این کوه در نقشهٔ وی گویای آن است که وی این جای‌نام را به یک محدودهٔ کوهستانی بسیار بزرگ‌تر و برجسته‌تر در جنوب خراسان اطلاق کرده که با کوه‌های مشهور باستانی باگوس در میانهٔ دو ایالت خراسان و سیستان مترادف است. نمونهٔ جای‌نام [Coibocharan] یا کوه باقران، دربارهٔ چگونگی انتقال دانش جغرافیاییِ باستانی به دورهٔ اسلامی، قابل اهمیت است؛ زیرا نشان می‌دهد که در جغرافیای ذهنی نقشه‌نگار، چگونه در نتیجهٔ تعامل و همزیستی تحولات تاریخی، وضعیت جغرافیایی و باورهای دینی و مذهبی با یکدیگر، یک جای‌نام شکل می‌گرفت و در حافظهٔ تاریخی نقشه‌نگاران و جغرافیانویسان بعدی ماندگار می‌شود. الگوی گذار یاد شده در فرایند جای‌نام‌شناسی [Coibocharan] یا کوه باقران، تضاد میان واقعیت‌های جغرافیایی معاصر صفوی و جغرافیای ذهنی نقشه‌نگار را به نمایش می‌گذارد.

قدردانی

نویسنده مراتب قدردانی خود را از آقای دکتر مفید شاطری (عضو هیئت علمی گروه جغرافیا، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند) بابت ارائهٔ اطلاعات مورد نظر دربارهٔ تلفظ کوه باقران در گویش محلی اعلام می‌دارد.

منابع

آیتی، ابوالحسن (۱۳۷۶)، *خاطراتی از بیرجند و رویدادهای سیاسی*، تهران: موفق

آیتی، محمدحسین (۱۳۷۱)، *بهارستان: در تاریخ و تراجم رجال قاینات و قهستان*، مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد

ابن‌حوقل (۱۳۶۶)، *سفرنامهٔ ابن‌حوقل*، ترجمهٔ جعفر شعار، تهران: امیرکبیر

ابوالفداء (۱۳۴۹)، *تقویم‌البلدان*، ترجمهٔ عبدالمحمد آیتی، تهران: بنیاد فرهنگ ایران

ابی‌زاده، سامان و همکاران (۱۳۹۸)، «بازخوانی ساختار شهر اردبیل دوره صفویه بر اساس تطبیق متون تاریخی در نقشهٔ آدام اولئاریوس»، *نشریهٔ هنرهای زیبا*، ۲۴ (۴)، ۷۱-۸۲.
https://doi.org/۱۰,۲۲۰۵۹/jfaup.۲۰۲۰,۲۴۸۵۶۱,۶۷۱۹۱۳

اعتصام‌الملک، میرزا خانلرخان (۱۳۵۱)، *سفرنامهٔ میرزا خانلرخان اعتصام‌الملک*، مصحح: منوچهر محمودی، تهران: منوچهر محمودی

اعتمادالسلطنه، محمدحسن‌خان (۱۳۶۳)، *تطبیق لغات جغرافیایی قدیم و جدید ایران*، مصحح: میرهاشم محدّث، تهران: امیرکبیر

بکران، محمد بن نجیب (۱۳۴۲)، *جهان‌نامه*، مصحح: محمدامیر ریاحی، تهران: کتابخانهٔ ابن‌سینا

جعفری، عباس (۱۳۶۸)، *گیتاشناسی ایران: کوه‌ها و کوهنامهٔ ایران*، جلد اول، تهران: سازمان جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی

جیهانی، ابوالقاسم احمد (۱۳۶۸)، *اشکال العالم*، ترجمهٔ عبدالسلام کاتب، مصحح: فیروز منصوری، تهران: شرکت به‌نشر

حافظ ابرو، شهاب‌الدین (۱۳۷۵)، *جغرافیای حافظ ابرو*، مصحح: صادق سجادی، تهران: میراث مکتوب

خوسفی، محمد بن حسام (۱۳۶۶)، *دیوان محمد بن حسام خوسفی: شامل قصیده‌ها، غزل‌ها، ترکیب‌بندها، ترجیع‌بندها، مسمط‌ها، مثنوی‌ها، قطعه‌ها و رباعی‌ها*، مصحح: احمد احمدی بیرجندی و محمدتقی سالک، مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد

خوش‌کنار، حیدرعلی (۱۳۷۵)، *تصحیح خاوران‌نامه*،[پایان‌نامه کارشناسی ارشد]، دانشگاه فردوسی مشهد

راشدمحصّل، محمدرضا (۱۳۹۹)، «ریشه‌یابی چند نام جغرافیایی در بیرجند»، *مجموعه مقالات بیرجندیه‌ها*، مشهد: طنین قلم

رشیدی‌گلروئی، محمدعلی (۱۳۹۳)، *امیران ایران: معرفی تصویری بخشی از بقاع متبرکه و بارگاه امامزادگان عظیم‌الشأن ایران اسلامی*، قم: محض یار مهربان

رضایی، جمال (۱۳۷۳)، *واژه‌نامهٔ گویش بیرجندی*، تهران: روزبهان

رضایی، جمال (۱۳۸۱)، *بیرجندنامه*، تهران: هیرمند

سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح (۱۳۷۹)، *فرهنگ جغرافیایی کوه‌های کشور (خراسان، سمنان، گلستان، مازندران، تهران، قزوین و قم)*، جلد چهارم، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح

صادقی‌اصفهانی، محمدصادق (۱۳۷۷)، *خاتمهٔ شاهد صادق: در ضبط اسماء جغرافیایی*، مصحح: هاشم محدّث، تهران: موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

صفت‌گل، منصور (۱۳۸۲)، «نقشه‌نگاری و خلیج‌فارس: منظر صفوی»، *مجلهٔ تخصصی گروه تاریخ دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانیِ دانشگاه تهران*، ۴ (۵)، ۲۱۵-۲۳۰

علیشیرنوایی، میرنظام‌الدین (۱۳۶۳)، *تذکرهٔ مجالس النفائس*، مصحح: علی‌اصغر حکمت، تهران: منوچهری

فریدی‌مجید، فاطمه و همکاران (۱۴۰۱). «استان (ایالت) گیلان و هیرکانی در دورهٔ صفوی بر مبنای نقشهٔ جغرافیایی آدام اولئاریوس در ۱۶۵۶م/۱۰۶۶ق در تطابق با کتاب مختصر مفید ۱۰۸۷ق»، *پژوهشنامهٔ تاریخ‌های محلی ایران*، ۱۱ (۱)، ۱۵–۲۸.
https://doi.org/۱۰.۳۰۴۷۳/LHST.۲۰۲۳.۶۵۱۰۷.۲۷۶۱

فنودی، عبدالحسین (۱۳۸۳)، *تاریخ قاینات (مرآت المکنونات فی تاریخ القاینات)*، مصحح: محمود رفیعی، تهران: هیرمند

گروهی از نویسندگان (۱۳۹۲)، *مزارات ایران*، زیر نظر غلامرضا جلالی، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی

گنجی، محمدحسن و همکاران (۱۳۸۶)، *وصف خلیج فارس در نقشه‌های تاریخی*، تهران: بنیاد ایرانشناسی

گنجی، محمدحسن و همکاران (۱۳۹۰)، «نقشه و نقشه‌نگاری در تمدن اسلامی»، *مطالعات تاریخ اسلام*، ۳ (۹)، ۹۷–۱۲۶
https://dor.isc.ac/dor/۲۰,۱۰۰۱,۱,۲۲۲۸۶۷۱۳,۱۳۹۰,۳,۹,۵,۰

مستوفی بافقی، محمد مفید (۱۳۹۶)، *مختصر مفید*، مصحح: ایرج افشار و محمدرضا ابویی‌مهریزی، تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار

مقدسی، ابوعبدالله محمد بن احمد (۱۳۶۱)، *احسن‌التقاسیم*، ترجمهٔ علینقی منزوی، تهران: شرکت مؤلفان و مترجمان ایران

ملازئی، یاسر (۱۴۰۳)، «ریشه‌یابی نام دریاچهٔ باباقمبر در ایالت خراسان بر مبنای نقشهٔ آدام اولئاریوس از ایران عصر صفوی: یک خوانش تطبیقی و تحلیلی»، *پژوهشنامهٔ تاریخ‌های محلی ایران*، ۱۳ (۱)، ۶۷–۸۵.
https://doi.org/۱۰,۳۰۴۷۳/lhst.۲۰۲۵,۷۳۵۷۱,۲۹۷۳

حدودالعالم من المشرق و المغرب (۱۳۷۲)، ترجمهٔ میرحسین شاه، با مقدمهٔ مینورسکی، با تعلیقات و. بارتولد، مصحح: مریم میراحمدی و غلامرضا ورهرام، تهران: دانشگاه الزهراء

نجفی، ضیاءالدین (۱۳۹۰)، *امامزاده‌های ایران*، تهران: آثار اهل بیت (ع)

نیساری، سیروس (۱۹۷۲)، *کلیات جغرافیای ایران*، تهران: چاپخانهٔ پاد

وثوقی، محمدباقر و منصور صفت‌گل (۱۳۹۵)، *اطلس تاریخ بنادر و دریانوردی ایران*، دورهٔ سه جلدی، تهران: سازمان بنادر و دریانوردی.

References

Alai, Cyrus (۲۰۱۰), *General Maps of Persia*, second revised edition, Library of congress cataloging-in-publication data, Brill Leiden Boston, ۲۰۱۰.

Alai, Cyrus (۲۰۱۰), *Special Maps of Persia*, Library of congress cataloging-in-publication data, Brill Leiden Boston.

Anonymous (۱۷۳۷), *A New Geographical Dictionary: Containing a brief Description of the Countries, Empires, Kingdoms, Province*, London: D. Midwinter

Archibald Bower, John Campbell and et al. (۱۷۳٤), *A Universal History, from the earliest account of time to the present*, Vol. IV, Dublin: Edward Bate

Brancaforte, Elio Christoph (۲۰۰۳), *Visions of Persia: Mapping the Travel of Adam Olearius*, London: The Harvard University Press

Brancaforte, Elio, and Sonja Brentjes, (۲۰۱۲) "The lands of the Sophi: Iran in early modern European maps (۱۵۵۰–۱۷۰۰)". *Harvard Library Bulletin* ۲۳ (۱-۲): ۱۳٤-۱۷۵.

Drioux, MM. & Leroy, Ch. (۱۸۷۲), *Atlas Classique De Geographie Ancienne et Moderne*, Paris: Liberairie Classique D'Eugene Belin

Ferrari, Filippo (۱٦۷۰), *Lexicon geographicum*, Paris: apud Franciscum Muguet, regis & illustrissimi

Galichian, Rouben, *A Brief History of the maps of Armenia*, Journal of Armenian Studies, Armenian national Academy of Sciences, Yerrevan, ۲۰۱۳ _ ۱, pp. ۹۳-۱۰۷

Hevelius, Johannes (۱٦٤۷), Selenographia, sive, Lunae descriptio: atque accurata, tam macularum ejus*, quam motuum diversorum, aliarumque omnium vicissitudinum, phasiumque, telescopii ope deprehensarum, delineation,* Gedani: Autoris sumtibus

Karrow, Robert W. (۱۹۹۳), *Mapmakers of the sixteenth century and their maps: bio-bibliographies of the cartographers of Abraham Ortelius*, Chicago: Published for The Newberry Library by Speculum Orbis Press

Lechthaler, Mirjanka, (۲۰۰۹), *The world image in maps-from the old ages to Mercator*, institute of Geoinformation Vienna university of technology, Austria

Lewis, C.T. & Short, C. (۱۸۷۹). *A Latin Dictionary*. Oxford: Clarendon Press

Magini, G. A. (۱۵۹٦), *Geographiae universae tum veteris, tum novae absolutissimum opus, duobus voluminibus distinctum*. Venetijs: Gulielmus Belli

Manilius, Marcus (۱٦۷۵), *The Sphere of Marcus Manilius*, London: Nathanael Brooke.

Martiniere, Bruzen (۱۷۳۷), *Le Grand dictionnaire géographique*, Tome Primiere, Venisie: Chez Jean Baptiste Pasquali

Monmonier, Mark (۲۰۰۸), *From Squaw Tit to Whorehouse Meadow: How Maps Name, Claim, and Inflame*, Chicago: University of Chicago Press

Olearius, Adam (۱٦۵٦). *Vermehrte Newe Beschreibung Der Muscowitischen und Persischen Reyse*, Holstein

Ptolemy (۱۵٦۲), *Geographia*, Venetiis: Apud Vincentium Valgrisium

Riccioli, Giovanni Battista (۱٦۷۲), *Geographiae et Hydrographiae Reformatae*, Venetiis: typis Ioannis LaNoù

Riddle, Joseph Esmond (۱۸٤۳), *A Complete English – Latin and Latin – English Dictionary*, London: Longman

Sanson, Nicolas (۱٦۵۸), *L'Asie en plusieurs carte nouvelles*, Paris: N. Sanson

Soanes, C. & Stevenson, A. (۲۰۰٤), *Concise Oxford English dictionary*, New York: Oxford University Press

Stewart, George (۱۹۸۵), *American Place Names: A Concise and Selective Dictionary for the Continental United State of America*, New York: Oxford University of Press

Strabo (۱۹۶۱). *The Geography of Strabo*, translated by Horace Leonard Jones, volume ۱۱, London: Harvard University Press

Tooley, R. V. (۱۹۷۹), *Map and Map Markers*, New York: A. R. Liss

Urazmetova, A. & Shansutdinova, J. KH. (۲۰۱۷), "Principles of Place Names Classifications", *XLinguae*, Volume ۱۰, Issue ٤, p. ۲٦- ۳۳

www.vintage-maps.com

Yate Edward, Charles (۱۹۰۰), *Khurasan and Sistan*, Edinburg: W. Blackwood

Zedler, Johann Heinrich (۱۷۳۳), *Großes vollständiges Universal lexion aller Wissenschaften und Künste*, Leipzig.

Romanized -Bibliography

Abīzāde, Sāmān et al. (۲۰۱۹), "Bāzkhwānī-yi Sākhtār-i Shahr-i Ardabīl-i Dawra-yi Ṣafawiyya bar Asās-i Taṭbīq-i Mutūn-i Tārīkhī dar Naqsha-yi Ādam Ūlīriyūs," *Nashriyya-yi Hunarhā-yi Zībā*, ۲٤ (٤), ۷۱–۸۲ [□□ □□□□□□□]
https://doi.org/۱۰,۲۲۰۵۹/jfaup.۲۰۲۰,۲٤۸٥٦۱,٦۷۱۹۱۳

Abū al-Fidāʾ (۱۹۷۰), *Taqwīm al-Buldān*, translated by ʿAbd al-Muḥammad Āyatī, Tehrān: Bunyād-e Farhang-e Īrān [In Persian]

Alai, Cyrus (۲۰۱۰), *General Maps of Persia*, second revised edition, Library of congress cataloging-in-publication data, Brill Leiden Boston.

Alai, Cyrus (۲۰۱۰), *Special Maps of Persia*, Library of congress cataloging-in-publication data, Brill Leiden Boston.

ʿAlīshīr-i Nawāʾī, Mīr Niẓām al-Dīn (۱۹۸٤), *Tazker-yi Majālis al-Nafāʾis*, edited by ʿAlī-Aṣghar Ḥekmat, Tehran: Manūchihrī. [In Persian]

Anonymous (۱۷۳۷), *A New Geographical Dictionary: Containing a brief Description of the Countries, Empires, Kingdoms, Province*, London: D. Midwinter

Archibald Bower, John Campbell and et al. (۱۷۳٤), *A Universal History, from the earliest account of time to the present*, Vol. IV, Dublin: Edward Bate

Āyatī, Abū al-Ḥasan (۱۹۹۷), *Khāṭirātī az Bīrjand va Rūydādhā-yi Siyāsī*, Tehrān: Mowaffaq. [In Persian]

Āyatī, Muḥammad-Hossein (۱۹۹۲), *Bahāristān: dar Tārīkh va Tarājim-i Rejāl-i Qāyenāt va Qohestān*, Mashhad: Dānishgāh-i Firdawsī-i Mashhad. [In Persian]

Bakrān, Muḥammad ibn Najīb (۱۹٦۳), *Jahān-nāma*, edited by Muḥammad-Amīr Riyāḥī, Tehrān: Kitābkhāna-yi Ibn Sīnā. [In Persian]

Brancaforte, Elio Christoph (۲۰۰۳), *Visions of Persia: Mapping the Travel of Adam Olearius*, London: The Harvard University Press

Brancaforte, Elio, and Sonja Brentjes, (۲۰۱۲) "The lands of the Sophi: Iran in early modern European maps (۱٥٥۰–۱۷۰۰)". *Harvard Library Bulletin* ۲۳ (۱-۲): ۱۳٤-۱۷٥.

Drioux, MM. & Leroy, Ch. (۱۸۷۲), *Atlas Classique De Geographie Ancienne et Moderne*, Paris: Liberairie Classique D'Eugene Belin

Fanūdī, ʿAbd al-Ḥusayn (۲۰۰٤), *Tārīkh-i Qāyināt (Mirʾāt al-Maknūnāt fī Tārīkh al-Qāyināt)*, edited by Maḥmūd Rafīʿī, Tehran: Hirmand. [In Persian]

Faridi Majid, F., HERAVI, J. and Bahramzadeh, M. (۲۰۲۲). The province of Gilan and Hirkani in the Safavid era based on the geographical map of Adam Olearius ۱٦٥٦ AD/۱۰٦٦ AH. In accordance with the Mukhtasar - Mofid book of ۱۰۸۷ AH. *Research Journal of Iran Local Histories*, ۱۱ (۱): ۱٥ – ۲۸ [In Persian]
https://doi.org/۱۰,۳۰٤۷۳/LHST.۲۰۲۳,٦٥۱۰۷,۲۷٦۱

Ferrari, Filippo (۱٦۷۰), *Lexicon geographicum*, Paris: apud Franciscum Muguet, regis & illustrissimi

Galichian, Rouben (۲۰۱۳), *A Brief History of the maps of Armenia*, Journal of Armenian Studies, Armenian national Academy of Sciences, Yerrevan, ۱: ۹۳-۱۰۷

Ganjī, Moḥammad-Ḥasan, et al. (۲۰۱۱). Naqshe va Naqshe-negārī dar Tammadon-e Eslāmī, *Moṭāleʿāt-e Tārīkh-e Eslām*, ۳(۹), ۹۷–۱۲٦. [In Persian]
https://dor.isc.ac/dor/۲۰,۱۰۰۱,۱,۲۲۲۸٦۷۱۳,۱۳۹۰,۳,۹,٥,۰

Ganjī, Muḥammad-Hassan et al. (۲۰۰۷), *Waṣf-e Khalīj-e Fārs dar Naqsha-hā-ye Tārīkhī*, Tehran: Bunyād-i Īrānshināsī. [In Persian]

Gurūhī az Nawīsandegān (۲۰۱۲), *Mazārāt-i Īrān*, under the supervision of Gholāmriḍā Jalālī, Mashhad: Bunyād-i Pajūhish-hā-yi Islāmī. [In Persian]

Ḥāfiẓ-e Abrū, Shihāb al-Dīn (۱۹۹۸), *Jughrāfiyā-yi Ḥāfiẓ-i Abrū*, edited by Ṣādiq Sajjādī, Tehran: Mīrāth-e Maktūb. [In Persian]

Hevelius, Johannes (۱٦٤۷), Selenographia, sive, Lunae descriptio: atque accurata, tam macularum ejus*, quam motuum diversorum, aliarumque omnium vicissitudinum, phasiumque, telescopii ope deprehensarum, delineation,* Gedani: Autoris sumtibus

Hodūd al-ʿĀlam min al-Mashriq wa al-Magrib. (۱۹۹٥). Translated by Mīr Ḥusayn Shāh, edited by Maryam Mīr-Aḥmadī and Golām-Rezā Varāhrām. Tehran: Dānešgāh-e al-Zahrāʾ. [In Persian]

Ibn Ḥawqal (۱۹۸۷), *Safarnāma-yi Ibn Ḥawqal*, translated by Jaʿfar Shiʿār, Tehrān: Amīr Kabīr. [In Persian]

Iʿtimād al-Salṭana, Muḥammad-Ḥasan Khān (۱۹۸٤), *Taṭbīq-e Lughat-e Jughrāfiyāʾī-yi Qadīm va Jadīd-e Īrān*, edited by Mīr Hāshim Muḥaddith, Tehrān: Amīr Kabīr. [In Persian]

Iʿtiṣām al-Mulk, Mīrzā Khānlarkhān (۱۹۷۲), *Safarnāma-yi Mīrzā Khānlarkhān Iʿtiṣām al-Mulk*, edited by Manūchihr Maḥmūdī, Tehrān: Manūchihr Maḥmūdī. [In Persian]

Jaʿfarī, ʿAbbās (۱۹۸۹), *Gītāshināsī-yi Īrān: Kūh-hā va Kūhnāma-yi Īrān*, vol. ۱, Tihrān: Sāzmān-i Jughrāfiyāʾī va Kārtūgrāfiyā-yi Gītāshināsī. [In Persian]

Jaihānī, Abū al-Qāsim Aḥmad (۱۹۸۹), *Ashkāl al-ʿĀlam*, translated by ʿAbd al-Salām Kātib, edited by Fīrūz Manṣūrī, Tehrān: Shirkat-e Beh-Nashr. [In Persian]

Karrow, Robert W. (۱۹۹۳), *Mapmakers of the sixteenth century and their maps: bio-bibliographies of the*

cartographers of Abraham Ortelius, Chicago: Published for The Newberry Library by Speculum Orbis Press

Khūsfī, Muḥammad ibn Ḥusām (۱۹۸۷), *Dīvān-i Muḥammad ibn Ḥusām-i Khūsfī: Shāmel-e Qaṣīda-hā, Ghazal-hā, Tarkīb-band-hā, Tarjīʿ-band-hā, Musammaṭ-hā, Mathnawī-hā, Qiṭʿa-hā va Rubāʿī-hā*, edited by Aḥmad Aḥmadī Bīrjandī and Muḥammad-Taqī Sālik, Mashhad: Dānishgāh-i Firdawsī-i Mashhad. [In Persian]

Khushkanār, Ḥaydar-ʿAlī (۱۹۹٦), *Taṣḥīḥ-i Khāvarān-nāma*, [Master's thesis], Dānishgāh-i Firdawsī-i Mashhad. [In Persian]

Lechthaler, Mirjanka, (۲۰۰۹), *The world image in maps-from the old ages to Mercator*, institute of Geoinformation Vienna university of technology, Austria

Lewis, C.T. & Short, C. (۱۸۷۹). *A Latin Dictionary*. Oxford: Clarendon Press

Magdasī, Abū ʿAbd Allāh Muḥammad ibn Ahmad. (۱۹۸۲). *Aḥsan al-Taqāsīm fī Maʿrifat al-Aqālīm*, Translated by ʿAlī-Naqī Monzavī. Tehran: Sherkat-e Moʾallefān va Motarjemān-e Īrān. [In Persian]

Magini, G. A. (۱۵۹٦), *Geographiae universae tum veteris, tum novae absolutissimum opus, duobus voluminibus distinctum*. Venetijs: Gulielmus Belli

Manilius, Marcus (۱٦۷۵), *The Sphere of Marcus Manilius*, London: Nathanael Brooke.

Martiniere, Bruzen (۱۷۳۷), *Le Grand dictionnaire géographique*, Tome Primiere, Venisie: Chez Jean Baptiste Pasquali

Mollazaei, Yaser. (۲۰۲۵). Etymology the Name of "Babacamber Lake" in the Province of Khorasan Based on Adam Olearius's Map of Safavid Iran: A Comparative and Analytical Reading. *Research Journal of Iran Local Histories*, *13*(۱), ٦۷-۸۵. [In Persian] https://doi.org/۱۰,۳۰٤۷۳/lhst.۲۰۲۵,۷۳۵۷۱,۲۹۷۳

Monmonier, Mark (۲۰۰۸), *From Squaw Tit to Whorehouse Meadow: How Maps Name, Claim, and Inflame*, Chicago: University of Chicago Press

Mostawfī Bāfqī, Moḥammad Mofīd. (۲۰۱۷). *Mokhtaṣar-e Mofīd*. Edited by Īraj Afshār and Mohammad-Rezā Abūʾī-Mehrīzī. Tehran: Bonyād-e Moqufāt-e Doḵtor Maḥmoūd Afshār. [In Persian]

Naīsārī, Sīrūs. (۱۹۷۲). *Kolliyāt-e Joġrāfiyā-ye Īrān [A General Geography of Iran]*. Tehran: Čāpkhāne-ye Pād. [In Persian]

Najafī, Ẕiyāʾ al-Dīn. (۲۰۱۱). *Emāmzādehā-ye Īrān*, Tehran: Āṯār-e Ahl al-Bayt. [In Persian]

Olearius, Adam (۱٦۵٦). *Vermehrte Newe Beschreibung Der Muscowitischen und Persischen Reyse*, Holstein

Ptolemy (۱۵٦۲), *Geographia*, Venetiis: Apud Vincentium Valgrisium

Rāshed-Muḥaṣṣil, Muḥammad-Rizā (۲۰۲۰), "Rīsha-yābī-yi Chand Nām-e Jughrāfiyāyī dar Bīrjand," *Majmūʿa-Maqālāt-i Bīrjandiyya-hā*, Mashhad: Ṭanīn-i Qalam. [In Persian]

Rashīdī-Golrūʾī, Muḥammad-ʿAlī (۲۰۱٤), *Amīrān-i Īrān: Muʿarrifī-yi Taṣwīrī-yi Bakhshī az Boqāʿ-i Mutabarraka va Bārgāh-i Imāmzādagān-i ʿAẓīm al-Shaʾn-i Īrān-i Islāmī*, Qom: Maḥz-e Yār-e Mehrabān. [In Persian]

Rezāei, Jamāl (۱۹۹٤), *Vāzhe-nāme-yi Gūyish-e Bīrjandī*, Tehran: Rūzbahān. [In Persian]

Rezāei, Jamāl (۲۰۰۲), *Bīrjand-nāme*, Tehran: Hirmand. [In Persian]

Riccioli, Giovanni Battista (۱٦۷۲), *Geographiae et Hydrographiae Reformatae*, Venetiis: typis Ioannis LaNoù

Riddle, Joseph Esmond (۱۸٤۳), *A Complete English – Latin and Latin – English Dictionary*, London: Longman

Ṣādeqī-Iṣfahānī, Muḥammad-Ṣādeq (۱۹۹۸), *Khātima-ye Shāhid-e Ṣādiq: dar Zabṭ-e Asmāʾ-i Jughrāfiyāyī*, edited by Hāshem Muḥaddith, Tehran: Mūza va Markaz-e Asnād-e Majlis-e Shūrāye Islāmī. [In Persian]

Sanson, Nicolas (۱٦۵۸), *L'Asie en plusieurs carte nouvelles*, Paris: N. Sanson

Sāzmān-e Jughrāfiyāyī-yi Nīrūhā-ye Musallaḥ (۲۰۰۰), *Farhang-i Jughrāfiyāyī-ye Kūh-hā-ye Keshvar (Khorāsān, Semnān, Golestān, Māzandarān, Tehran, Qazvīn va Qom)*, vol. ٤, Tehran: Sāzmān-e Jughrāfiyāyī-ye Nīrūhā-ye Musallaḥ. [In Persian]

Sefatgol, Manṣoūr (۲۰۰۳), "Naqsha-negārī va Khalīj-i Fārs: Manẓar-e Ṣafawī," *Majalla-yi Takhaṣṣuṣī-yi Gurūh-i Tārīkh-i Dānishkada-yi Adabiyāt va ʿUlūm-i Ensānī-yi Dānishgāh-i Tehran*, ٤ (۵), ۲۱۵–۲۳۰. [In Persian]

Soanes, C. & Stevenson, A. (۲۰۰٤), *Concise Oxford English dictionary*, New York: Oxford University Press

Stewart, George (۱۹۸۵), *American Place Names: A Concise and Selective Dictionary for the Continental United State of America*, New York: Oxford University of Press

Strabo (۱۹٦۱). *The Geography of Strabo*, translated by Horace Leonard Jones, volume ۱۱, London: Harvard University Press

Tooley, R. V. (۱۹۷۹), *Map and Map Markers*, New York: A. R. Liss

Urazmetova, A. & Shansutdinova, J. KH. (۲۰۱۷), "Principles of Place Names Classifications", *XLinguae*, Volume ۱۰, Issue ٤, p. ۲٦- ۳۳

Vosoughi, Mohammad Bāgher & Sefatgol, Mansour (۲۰۱۷), Aṭlas-e Tārīkẖ-e Banāder va Daryānawardī dar Īrān [Atlas of the History of the Ports and Maritime in Iran], Tehran: Sāzemān-e Banāder va Daryānawardī. [In Persian]

www.vintage-maps.com

Yate Edward, Charles (۱۹۰۰), *Khurasan and Sistan*, Edinburg: W. Blackwood

Zedler, Johann Heinrich (۱۷۳۳), *Großes vollständiges Universal lexion aller Wissenschaften und Künste*, Leipzig.